

Řekl bych paradoxem, že jeho vášní je intelekt. Myšlenkově útočná bystrost, brilance postřehů a nápaditost zachraňují jeho tvorbu před chladem vlastní metody.

Má-li však tato metoda zůstat sama sebou, musí se jako šíp vrhat přímo k podstatě, směřovat přímočaře od existence k esenci, dobývat jádro a pohrdat slupkou — žánrovými detaily. Na jednom místě románu se Ludvík ptá sám sebe, zda příběhy kromě toho, že se dějí, také něco říkají, zda mají navíc nějaký smysl, zda něco znamenají. U Kundery vsutku každý detail, každá rekvizita něco znamená, k něčemu směřuje, k něčemu poukazuje, vše je tu významné, nic není jenom prostým dějem. Každý motiv má své určení, hledá svého bližence a pojí se s ním. V této vyhrocené umuosti motivace je skryta — i v Žertu — slabina Kunderových próz. Cítíme potřebu větší bezprostřednosti, toužíme po spontánnosti. Je to vlastně onen rozpor, který cítil mladý Lukács nad tragédií: „Může podstata Ožít?”

Kundera proto musí vždy znovu konat zázrak: oživovat podstatu. To je jeho prokletí i blaho. Nic nezískává a nic neodevzdává lehko. Nebyl mu dán dar bezelstnosti. Učinil tedy z handicapu svou přednost, proměnil ho ve svou osobitost.

O věrnosti sobě

V Sekyře jsme v jiném světě, s jinou atmosférou. Je ale obydlen stejným živočichem: mučícím se a hledajícím mladým člověkem této doby, člověkem zasaženým do srdce stejným nožem. Na rozdíl od zraněných postav Kunderových je však Vaculíkův vyprávěč a hlavní hrdina vybaven velkou rezistencí, má tvrdohlavost selské nатуry, a proto nikdy nepodléhá. Vytváří si ke světu ironický vztah a dokáže se z něho nevydělit, klade se proti němu jako míra pravosti a statečnosti, vidí sebe v něm, umí se v každé situaci vysmát sám sobě a přiznat se ke každé slabosti. Zůstává až do konce živý, nezkamení. Nemá iluze. Je rovněž ztroskotanec, ale je směšný sám sobě ve své bezradnosti, ve své slabosti a bezmoci. Snad příště ztroskotá znovu. Ale nedá se už lacino, vloží do nového zápasu celou bytost. Proto ji musí opevnit.

Když prohlédl, že skutečnost přelstila jeho mladistvý sen a že v zápase s ní podlehl, uvědomuje si, že chyba byla v něm; dal se ošálit, byl příliš naivní a důvěřivý. Proto skutečnost neproklíná, nezoufá nad ní, ale sbírá síly k novému zápasu, k novému pokusu ovládnout ji, dostat se jí na kobytku.

Otázka vztahu člověka k dějinám, účasti na době je tedy i zde položena s plnou naléhavostí. Dostává však nový a důležitý odstín: je v nás dost vědomí, máme dost vnitřní kultury, dost charakternosti, abychom vytvořili vsutku velkou dobu, abychom ji dokázali poslat do střetnutí s celou dosavadní minulostí lidstva?